

DRUGA STRANA, ALFRED KUBIN
ČOVEK OD POVERENJA, HERMAN MELVIL
KOD ŽENSKOG RAJA, EMIL ZOLA
SUMORNA KUĆA, ČARLS DIKENS
EN VERONIKA, H. DŽ. VELS

MALOGRAĐANI

ONORE DE BALZAK

Prevela sa francuskog
Tamara Valčić Bulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Honoré de Balzac

LES PETITS BOURGEOIS

Translation copyright © ovog izdanja, LAGUNA 2022

Knjiga br. 6

MALOGRAĐANI

SADRŽAJ

<i>Malograđani i Tartif novog doba</i>	
(Tamara Valčić Bulić)	
Malograđani	
O autoru.	

Pariz koji nestaje

Obrtaljka Sen-Žan, čiji opis je u svoje vreme delovao dosadno na početku studije po imenu *Dvostruka porodica* u *Scenama iz privatnog života*, ta bezazlena pojedinost iz starog Pariza, sada postoji samo kao zapis. Izgradnja gradske večnice, onakve kakva je danas, zbrisala je celu jednu četvrt.

Godine 1830. prolaznici su i dalje mogli videti obrtaljku naslikanu na firmi jednog trgovca vinom, ali kuća je otad srušena. Podsetiti na tu delatnost, zar to ne znači najaviti drugu iste vrste? Avaj! Stari Pariz nestaje zastrašujućom brzinom. Tu i tamo, u ovom delu pojaviće se čas jedan tip srednjovekovnih kuća, kao što je ona opisana na početku *Mačke koja se lopta*, a čijih par primeraka i dalje postoje, čas kuća u kojoj je stanovao sudija Popino, u Ulici Di Fuar, primerak arhitekture stare buržoazije. Ovde, ostaci Fulbertove kuće; tamo, cela dolina Sene iz doba Šarla IX. Kao novi *Old mortality*, zašto hroničar francuskog društva ne bi spasao ove neobične tragove prošlosti kao onaj starac Valtera Skota što je sređivao grobove? Doista, već otprilike deset godina, vapaji književnosti nisu uzaludni: svojim cvećem umetnost

počinje da prikriva odvratne fasade onoga što se u Parizu naziva *rentabilnim kućama*, a koje jedan od naših pesnika veselo poredi s komodama.

Napomenimo ovde da osnivanje opštinske komisije *Del ornamento* koja u Milanu nadgleda arhitekturu fasada okrenutih ulici, a kojoj je svaki vlasnik dužan da podastre svoj plan, datira iz dvanaestog veka. I zaista, ko se u toj lepoj prestonici nije uverio u uticaj ljubavi građana i plemića prema njihovom gradu, dok se u njemu divio građevinama punim karaktera i samosvojnosti?... Ogavno, neobuzdano špekulisanje, koje iz godine u godinu menja propisan broj spratova, sabija ceo stan na prostor koji je nekada zauzimao samo salon, ukida vrtove, neizbežno će uticati na pariske običaje. Uskoro će se morati živeti više napolju nego unutra. Gde je sveti privatni život, gde sloboda u sopstvenom domu? Pa, ona počinje s pedeset hiljada franaka rente. Ipak, malo je milionera koji sebi dozvoljavaju luksuz malog dvorca, ograđenog dvorištem prema ulici, a od radoznalosti javnosti zaštićenog senovitim vrtom.

Izjednačavajući bogatstva, član Zakonika koji uređuje nasledstva proizveo je one falanstere od lomljenog kamena u kojima stanuje trideset porodica, a koji donose sto hiljada franaka rente. Stoga će se za pedeset godina moći izbrojati kuće poput onih u kojoj je, u trenutku u kome počinje ova priča, porodica Tilije; zaista neobična kuća, koja zaslužuje čast da bude tačno opisana, makar da bi se nekadašnja buržoazija uporedila s današnjom.

Položaj i izgled kuće, okvira ove slike običaja, odišu uostalom mirisom sitne buržoazije koji može privući ili odbiti pažnju, u zavisnosti od navika svakog pojedinca. Najpre, kuća Tilije nije pripadala ni gospodinu, ni gospođi, već gospođici Tilije, starijoj sestri g. Tilijea. Ta kuća, koju je u prvih šest

meseci što su usledili posle revolucije 1830. stekla gospođica Mari-Žan Brižit Tilije, punoletna devojka, smeštena je negde na sredini Ulice Sen Dominik d'Anfer, s desne strane kada se ulazi iz Ulice D'Anfer, tako da je glavna zgrada u kojoj stanuju Tilijeovi, između dvorišta i vrta, okrenuta prema jugu.

Postepeno premeštanje pariskog stanovništva na padine na desnoj obali Sene i njegovo napuštanje leve obale, već je dugo nanosilo štetu prodaji imanja u takozvanoj Latinskoj četvrti, kada je iz razloga koji će biti ispričani povodom karaktera i navika g. Tilijea, njegova sestra rešila da kupi jednu zgradu: ona ju je dobila za beznačajnu sumu od četrdeset šest hiljada franaka za glavnu zgradu; pomoćne zgrade stajale su šest hiljada franaka; ukupno, pedeset dve hiljade franaka. Podroban opis imanja, sačinjen u stilu oglasa, i rezultati dobijeni zahvaljujući marljivosti g. Tilijea, objasniće na koje su načine tolika bogatstva narasla u julu 1830, dok su tolika druga propadala.

Prema ulici, fasada kuće bila je od lomljenog kamena i premazana krečom, neravna od vremena i izbrazdana zidarском kukom ne bi li izgledala kao da je od klesanog kamena. Ovakvo pročelje toliko je uobičajeno u Parizu i tako ružno da bi grad trebalo da daje premije vlasnicima koji grade od kamena i ukrašavaju nove fasade. To sivkasto pročelje, na kojem je bilo probijeno sedam prozora, izdizalo se na tri sprata, a završavalo se mansardama prekrivenim crepom. Vrsta i stil ulazne kapije, velike i čvrste, ukazivali su na to da je glavna zgrada prema ulici sagrađena u doba Carstva, na taj način da bi se koristio jedan deo dvorišta prostrane i stare kuće, u doba kada je četvrt D'Anfer uživala izvesnu popularnost.

S jedne strane nalazio se vratarov stan, a s druge se otvaralo stepenište te prve kuće. Dve glavne zgrade, prislonjene uz susedne kuće, nekada su služile kao šupe, konjušnice,

kuhinje i nužnici za kuću u dnu; ali od 1830, one su pretvorene u radnje.

Desnu stranu iznajmljivao je jedan trgovac papirom na veliko, po imenu g. Metivje nećak; levu stranu knjižar po imenu Barbe. Kancelarija svakog od trgovaca prostirala se iznad njihovih radnji, knjižar je bio na prvom, a trgovac hartijom na drugom spratu kuće okrenute ulici. Metivje nećak, mnogo više knjižarski posrednik nego trgovac, i Barbe, mnogo više zajmodavac nego knjižar, imali su i jedan i drugi te prostrane radnje kako bi u njima naslagali, jedan tabake hartije kupljene od ubogih proizvođača, a drugi izdanja dela data u zalog za zajmove koje je davao.

Knjižarski kobac i papirnički som živeli su u velikoj slozi, a njihovi poduhvati, lišeni one živosti koju zahteva trgovina na malo, dovodili su malo kola u to dvorište obično tako mirno da je nastojnik bio prinuđen da čupa travu u udubljenjima između kamenih ploča. Gospoda Barbe i Metivje, kako su ovde jedva bili u kategoriji statista, upriličili bi poneku retku posetu svojim stanodavcima, i redovnost u plaćanju kirije svrstavala ih je među dobre stanare; važili su za veoma čestite ljude u očima društva Tilijeovih.

Što se tiče trećeg sprata prema ulici, on se sastojao iz dva stana: u jednom je stanovao g. Ditok, pisar mirovnog suda, nekadašnji službenik u penziji, redovni gost salona Tilijeovih; u drugom, junak ove Scene:* stoga se on zasad mora zadovoljiti određivanjem visine njegove kirije, sedamsto franaka, i položajem koji je zauzeo usred mesta zbivanja, tri godine pre trenutka u kome će se zavesa dići nad ovom porodičnom dramom.

* Balzak pravi aluziju na unutrašnju organizaciju *Ljudske komedije*: izdelio ju je na *Studije*, a *Studije* na *Scene*. Videti predgovor. Sve napomene u knjizi su prevoditeljke.

Pisar, pedesetogodišnji momak, stanovao je u jednom od dva stana na trećem spratu, onom većem; imao je kuvaricu, a njegova kirija iznosila je hiljadu franaka. Dve godine posle kupovine, gospođica Tilije zaradila je sedam hiljada dvesta franaka od kuće koju je prethodni vlasnik bio opremio šalonima, renovirao unutrašnjost, ukrasio ogledalima, ne mogući ni da je proda ni da je izda, a Tilijeovi, veoma gospodski nastanjeni, kako ćemo videti, uživali su u jednom od najlepših vrtova u četvrti, čije drveće je pravilo senku u pustoju uličici Nev Sent Katrin.

Ta kuća, smeštena između dvorišta i vrta, izgledala je kao hir nekog građanina što se obogatio pod Lujem XIV, nekog predsednika suda, ili kao prebivalište nekog mirnog naučnika. Izgrađena od lepog klesanog kamena, koji je vreme oštetilo, imala je izvesnu četrnaestolujevsku grandioznost (dozvolite mi ovaj varvarizam). Fasadni stubovi izrađeni su kao nosači, ukrštene crvene cigle podsećaju na zidove konjušnica u Versaju, zaobljene prozore ukrašavaju maskaroni na sredini svoda i na potprozorniku. Konačno, vrata, s malim oknima u gornjem delu kroz koja se nazire bašta i puna u donjem delu, u onom su čestitom i nevisokoparnom stilu koji je bio čest u paviljonima nastojnika kraljevskih dvoraca. Ovaj paviljon s pet prozora izdignut je dva sprata iznad prizemlja i ističe se krovom na četiri vode koji se završava vetrokazom, a u njega su ugrađeni veliki lepi dimnjaci i okrugli prozori. Možda je ovaj paviljon ostatak nekog velikog dvorca; ali pošto su proučeni stari planovi Pariza, nije nađeno ništa što bi potvrdilo ovu pretpostavku; uostalom, vlasnički list gospođice Tilije otkriva da je vlasnik u vreme Luja XIV bio Petito, slavni slikar na emajlu, koji je to imanje dobio od predsednika Lekamija. Možda je predsednik boravio u tom paviljonu dok se gradio njegov čuveni dvorac u Ulici De Torinji.

Sudstvo i Umetnost takođe su, dakle, prošli ovuda. Ali pored toga, kakva li je velika saglasnost između potreba i zadovoljstava uredila unutrašnjost tog paviljona! Desno, kada se uđe u četvrtastu odaju koja sačinjava zatvoreno predvorje, otvara se kameno stepenište, s dva prozora koji gledaju na vrt; ispod stepeništa se nalaze vrata podruma. Iz predvorja se ulazi u trpezariju, koja svetlost dobija iz dvorišta. Ta trpezarija sa strane vodi do kuhinje koja se nastavlja na Barbeove radnje. Iza stepeništa prostire se, s baštenske strane, predivna dugačka radna soba, s dva prozora. Prvi i drugi sprat sačinjavaju dva cela stana, a sobe za posluđu, u četvorovodnom potkrovlju, izdvajaju se okruglim prozorima. Jedna raskošna peć krasi to prostrano četvrtasto predvorje; njegova dvojna zastakljena vrata, jedna naspram drugih, šire svetlost po njemu. Ta prostorija, popločana crnim i belim mermerom, ističe se tavanicom s vidljivim gredama nekada oslikanim i pozlaćenim, ali koje su, verovatno pod Carstvom, zadobile sloj bele, jednolične farbe. Prekoputa peći nalazi se fontana od crvenog mermera s mermernim basenom. Troja vrata radne sobe, salona i trpezarije prekrivena su ovalnim ramovima čije slike čekaju na više nego neophodnu restauraciju. Stolarija je teška, ali ukrasi nisu bez ljupkosti. Salon, u potpunosti obložen drvenom oplatom, podseća na „veliki vek“ i svojim kaminom od mermera iz Langdoka, i svojom tavanicom ukrašenom u uglovima, i oblikom prozora koji su i dalje sastavljeni od malih okana. Trpezarija, u koju se iz salona ulazi kroz dvokrilna vrata, popločana je kamenom; drvenarija je sva od hrastovine, ali nije oslikana, a grozni moderni tapeti zamenili su tapiserije starih vremena. Tavanica je od kestenovog drveta s pregradama koje su sačuvane. Radna soba, koju je Tilije osavremenio, doprinosi sveopštom neskladu. Zlatna i bela boja

štukature salona tako su dobro izbledele da se umesto zlata vide samo crvene linije, dok se nekad bela, a sad požutela i ispućala boja oljuštila. Nikada latinske reči *Otium cum dignitate** nisu dobile, po mišljenju pesnika, lepši komentar od ovog plemenitog zdanja. Izgled kovane ograde gelendera na stepeništu dostojan je i sudije i umetnika; ali da bi se njihovi tragovi danas pronašli u balkonima od kovanog gvožđa na prvom spratu, u ostacima ove veličanstvene starine, potrebne su oči pesnika posmatrača.

Tilijeovi i njihovi prethodnici prilično su često obeščivali taj dragulj visoke buržoazije svojim malograđanskim navikama i izumima. Pogledajte tapacirane stolice od orahovine; sto od mahagonija prekriven mušemom; kredence od mahagonija; polovni tepih ispod stola; metalne lampe s imitacijom moarea, mali svetlozeleni tapet s crvenim obo-dom, grozne mecotinta gravire i pamučne zavese opervažene crvenom trakom u toj trpezariji u kojoj su se gostili Petitoovi prijatelji. Zamislite dejstvo koje u salonu proizvode portreti gospodina, gospođe i gospođice Tilije, koje je uradio Pjer Grasu, slikar građanin; stolovi za kockanje koji su u upotrebi dvadeset godina, konzole iz doba Carstva, sto za čaj koji podupire velika lira, divan od čvornovatog mahagonija tapaciran šarenim baršunom čija je osnova boje čokolade; na kaminu, s časovnikom koji predstavlja fregatu iz doba Carstva, svećnjaci s kaneliranim kracima, zavese od vunog damasta i vezenog muslina, privezane bakarnim ukrašenim držačima... Na parketu je rasprostrt polovni tepih. U lepom dugačkom predvorju duge klupe tapacirane su baršunom, a zidovi s reljefnim slikama skriveni su ormarima iz različitih doba, pristiglih iz svih stanova u kojima su prethodno

* Lat.: „Časna dokolica“, izreka Marka Tuilija Cicerona iz dela *O besedniku* (*De oratore* I, 1).

stanovali Tilijeovi. Jedna daska skriva fontanu i na nju je postavljena dimljiva lampa iz 1815. Konačno, strah, to grozno božanstvo, učinio je da se na strani okrenutoj vrtu, kao i na onoj prema dvorištu, postavi dvokrilna kapija obložena limom koja se danju sklapa uza zid a noću se zatvara.

Lako je objasniti žalosno nagrdivanje koje je ovom spomeniku privatnog života XVII veka naneo privatni život XIX. Na početku Konzulata, možda je neki zidarski majstor, kupac ovog malog dvorca, došao na pomisao da iskoristi zemljište s prednje strane, okrenuto prema ulici, i verovatno je srušio lepu ulaznu kapiju pored koje su bili izgrađeni mali paviljoni, koji su dopunjavali to ljupko boravište, da upotrebimo reč iz starog jezika, a spretnost jednog pariskog vlasnika utisnula je svoj žig u čelo te elegancije, kao što štampa i njene prese, fabrika i njena skladišta, trgovina i njene podružnice zamenjuju aristokratiju, staru buržoaziju, finansije i sudstvo svuda gde su oni rasprostrli svoje krasote. Kakvog li neobičnog istraživanja kao što je ono o vlasničkim listovima u Parizu! U Ulici De Bataj, u nekadašnjoj kući viteza Pjera Bajara di Teraja sada je bolnica; treći stalež napravio je ulicu na mestu gde je bio Nekerov dvorac. Stari Pariz nestaje, sledeći kraljeve koji su otišli. Za jedno remek-delo arhitekture koje spase jedna poljska princeza,* koliko samo malih palata kao Petitoova kuća završi u rukama raznih Tilijeovih! Eto razloga koji su gospođicu Tilije učinili vlasnicom ove kuće.

* Aluzija na poljsku kneginju Izabelu Čartorisku (*Izabela Czartoriska*, 1746–1835), koja je kupila dvorac Lamber (*Lambert*) na pariskom ostrvu Sen Luj (*Saint-Louis*).

GLAVA DRUGA

Lepi Tilije

Prilikom pada Vilelove vlade,* g. Luj-Žerom Tilije, koji je dotada proveo dvadeset šest godina u finansijama, postao je podšef; ali tek što je počeo da uživa u inferiornoj veličini svog položaja, kojem se nekada najmanje nadao, događaji ga jula 1830. primoraše da ode u penziju. On veoma mudro izračuna da će njegovu penziju časno i lako isplatiti ljudi srećni što raspolažu jednim mestom više, i bio je u pravu, jer mu je penzija obračunata na hiljadu sedamsto franaka.

Kada je oprezni podšef pomenuo da će se povući iz uprave, njegova sestra, koja mu je mnogo više bila saputnica u životu od njegove žene, zadrhta nad činovnikovom budućnošću.

– Šta će biti s Tilijeom? – bilo je pitanje koje su gospođa i gospođica Tilije, u to vreme smeštene na trećem spratu malog stana u Ulici D'Aržantej, uputile jedna drugoj s istim užasom.

– Penzija će ga zaokupiti neko vreme – rekla je gospođica Tilije – ali mislim da će ga ulaganje moje uštedevine više

* Žozef de Vilel (*Joseph de Villèle*, 1773–1854), predsednik Saveta ministara u periodu od 1821–1828. U doba Restauracije, Savet ministara je pandan vladi, a Vilel je predsednik te vlade.

okupirati... Ma da, upravljanje imanjem biće skoro kao rad u upravi.

– Oh! Sestro moja, vi ćete mu spasti život – uzviknu gospođa Tilije.

– Ali ja sam oduvek mislila na tu krizu u Žeromovom životu! – odvratila zaštitnički usedelica.

Gospođica Tilije suviše je često čula kako njen brat kaže: – Taj i taj je umro! Ni dve godine nije nadživeo odlazak u penziju! – Suviše je često slušala kako Kolvil, Tilijeov bliski prijatelj, činovnik kao i on, zbija šale o tom kritičnom dobu za birokrate i govori: – Doći će red i na nas, na sve nas... – da ne bi bila svesna opasnosti kojoj je bio izložen njen brat. Prelazak iz službe u penziju doista je kritično vreme za činovnika. Oni među penzionisanima koji poslove koje su napustili ne znaju ili ne mogu zameniti drugim, neobično se menjaju: nekolicina njih umre; mnogi se posvete ribolovu, rasonodi čija se ispraznost približava njihovom radu u kancelarijama; nekolicina prepređenjaka postanu akcionari, izgube svoju ušteđevinu i srećni su kad dobiju nameštenje u preduzeću za koje se, posle prvog stečaja, očekuje da će uspeti, u veštijim rukama koje su ga se dočepale; činovnik onda trlja ruke, koje su sada prazne, govoreći sebi: „A ja sam u stvari naslućivao kakva je budućnost ovog posla...“ Ali gotovo svi vode borbu sa svojim starim navikama.

– Ima ih – govorio je Kolvil – koje proždire *splin* (izgovarao je *spliinn*) svojstven činovnicima; oni umiru od primljenih cirkulara; imaju, ne pantljičavog crva, već pantljičavi cirkular. Mali Poare nije mogao da vidi beli papir ovičen plavim a da od tog tako voljenog prizora ne promeni boju; prelazio je iz zelene u žutu.

Gospođica Tilije važila je za najjači um tog domaćinstva; nije joj nedostajalo ni snage ni odlučnosti, kako će njena lična

priča i pokazati. Ta nadmoć, koja se uostalom ispoljavala u odnosu na njene bližnje, omogućavala joj je da dobro procenjuje svog brata, iako ga je obožavala. Pošto su se izjalovile nade koje je polagala u svog idola, u njenom osećanju bilo je suviše majčinstva da bi se zavaravala u pogledu društvene vrednosti podšefa. Tilije i njegova sestra bili su deca prvog nastojnika u ministarstvu finansija. Žerom je, zahvaljujući tome što je bio kratkovid, izbegao sve moguće mobilizacije i regrutacije. Otac je imao ambiciju da od svog sina načini činovnika. Na početku ovog veka, bilo je u vojsci suviše zauzetih mesta da ne bi bilo mnogo praznina u kancelarijama, i nedostatak nižih činovnika dao je priliku čiča Tilijeu da svom sinu omogući uspon na prvih par stepenika birokratske hijerarhije. Nastojnik je umro 1814, ostavivši Žeroma na pragu da postane podšef, ali mu je kao sve bogatstvo ostavio samo tu nadu. Čiča Tilije i njegova žena, umrla 1810, bili su se povukli oko 1806, s penzijom kao jedinim dobrom, upotrebivši ono što su stekli da Žeromu pruže obrazovanje toga doba i da ga izdržavaju, kao i njegovu sestru. Poznat je uticaj koji je Restauracija imala na birokratiju. Iz četrdeset i jednog ukinutog okruga vratila se masa čestitih činovnika koji su tražili niža mesta u poređenju s onima koja su prethodno zauzimali. Ovim stečenim pravima pridružila su se htenja prognanih porodica koje je Revolucija odvela u propast. Stisnut između ta dva priliva, Žerom je imao priličnu sreću što nije otpušten iz službe pod neakvim značajnim izgovorom. Drhtao je do dana kada je, postavši slučajno podšef, postao siguran u pristojnu penziju. Ovaj brzi pregled objašnjava male domete i znanja g. Tilijeja. Učio je latinski, matematiku, istoriju i geografiju koje se uče u internatu, ali se zaustavio u takozvanom drugom razredu, jer je njegov otac hteo da iskoristi priliku da ga uvede u ministarstvo

hvaleći *sjajnu ruku* svog sina. Iako je, dakle, mali Tilije rano počeo da radi kao knjigovođa, on nije izučio ni besedništvo ni filozofiju. Ubačen u ministarsku mašinu, slabo je poznavao književnost, još manje umetnost; stekao je rutinsko znanje iz svoje struke; i kad je dobio priliku da se, pod Carstvom, probije u sferu viših činovnika, poprimio je površne manire koji su prikrili nastojnikovog sina, ali nije stekao nimalo duha. Njegovo neznanje naučilo ga je da ćuti, a njegovo ćutanje mu je poslužilo. Pod carskim režimom navikao se na onu pasivnu poslušnost koja se dopada nadređenima; i upravo toj osobini je kasnije dugovao svoje unapređenje u podšefa. Njegova rutina postala je veliko iskustvo; njegovi maniri i njegovo ćutanje prikrili su nedostatak obrazovanja. Ta bezvrednost bila je zvanje kada je zatrebao bezvredan čovek. Ministarstvo se plašilo da će ozlovoljiti dve stranke u skupštini, koje su, svaka, protežirale svog čoveka, pa se izbavi iz te neprilike rukovodeći se zakonom o godinama službe. Eto kako je Tilije postao podšef. Gospođica Tilije, znajući da se njen brat gnuša čitanja i da nikakvim poslom ne može da zameni kancelarijske brige, mudro je stoga odlučila da ga uključi u brigu oko svojine, u obrađivanje vrta, u najsitnije beznačajnosti građanskog života i u komšijske intrige.

Preseljenje domaćinstva Tilije iz Ulice D'Aržantej u Ulicu Sen Dominik d'Anfer, staranje koje je kupovina učinila nužnim, pristojan portir kojeg je valjalo naći, stanari koje je valjalo dovesti, zaokupili su Tilijea od 1831. do 1832. Kada je poduhvat preseljenja obavljen, kad je sestra videla da Žerom izlazi na kraj s ovim poslom, našla mu je druge o kojima će kasnije biti reči, ali čiji je razlog pronađen u samom Tilijeovom karakteru, koji nije nekorisno ovde opisati.

Iako je bio sin nastojnika u ministarstvu, Tilije je bio ono što se naziva lepim muškarcem; natprosečno visok,

vitak, prilično prijatne fizionomije kad bi nosio naočare, ali kao i kod mnogih kratkovidih, strašne čim bi ih skinuo; jer navika da gleda kroz naočare njegove je zenice prekrila nekakvom maglom.

Između osamnaeste i tridesete godine, mladi Tilije imao je uspeha kod žena, uvek u sferi koja je počinjala u sitnoj buržoaziji i završavala se s šefovima odeljenja; ali poznato je da je, pod Carstvom, rat ostavljao parisko društvo pomalo nespremno, odvođeći energične ljude na bojna polja, a možda se, kao što je rekao jedan veliki lekar, ovoj činjenici može pripisati mlitavost pokolenja koje živi na sredini XIX veka.

Tilije, prinuđen da se ističe čarima različitim od duhovnih, naučio je da igra valcer i da pleše tako dobro da su ga uzimali za primer; zvali su ga *lepi Tilije*; savršeno je igrao bilijar; umeo je da iseca siluete*; njegov prijatelj Kolvil tako ga je dobro podučio da je mogao da peva romanse u modi. Iz tih malih veština proizašao je onaj privid uspeha koji vara omladinu i zanosi je oko budućnosti. Gospođica Tilije je od 1806. do 1814. verovala u svog brata kao što je gospođica od Orleana verovala u Luj-Filipa; ona je bila ponosna na Žeroma, videla ga je kako stiže do opšte uprave zahvaljujući uspesima koji su mu, u to vreme, otvarali vrata nekoliko salona u koje izvesno nikada ne bi ušao bez okolnosti usled kojih je društvo, u doba Carstva, bilo postalo prava papazjanija.

Ali trijumfi lepog Tilijea obično su bili kratkotrajni, ženama ništa više nije bilo stalo da ga zadrže nego što je njemu bilo da s njima bude u dugoj vezi; mogao je pružiti temu za komediju koja bi se zvala *Don Žuan protiv svoje volje*. Ovaj

* U pitanju je „veština“ isecanja profila i silueta na crnom papiru, popularna u Balzakovo vreme među pripadnicima društvenog sloja kojim se bavi u ovoj knjizi. Pisac je koristi kao metaforu za ispraznost, dokonost i ograničene intelektualne domete nove francuske buržoazije.

poziv *lepotana* zamorio je Tilijea u toj meri da ga je učinio starijim; njegovo lice, prekriveno borama kao lice neke stare kokete, delovalo je desetak godina starije od krštenice. Od njegovih uspeha ostala mu je navika da pozira pred ogledalom, ispravi leđa, malo uvuče stomak da bi istakao liniju i zauzme pozu igrača, što je i posle uživanja u tim prednostima produžilo upotrebu sledećeg nadimka: lepi Tilije!

Ono što je 1806. bilo nesumnjivo, 1826. godine pretvorilo se u smejuriju. Sačuvao je nešto od odeće lepotana Carstva koja je uostalom sasvim pristajala dostojanstvu nekadašnjeg podšefa. I dalje nosi belu kravatu s brojnim naborima u koje brada utone, a čija dva kraja ugrožavaju prolaznike sleva i zdesna, skrećući im pažnju na prilično kicoški čvor koji su nekada vezivale ruke lepotica. Sve prateći modu izdaleka, on ju je prilagođavao sebi, zabacujući šešir na teme, obuvajući cipele i tanke čarape leti; njegovi izduženi redengoti podsećaju na dugačke kapute iz doba Carstva; još nije odustao od plisiranih plastrona i belih prsluka; i dalje se igra svojim štapom iz 1810, i pri tome se isprsi. Niko ko bi Tilijea video kako prolazi bulevarima ne bi pomislio da je sin čoveka koji je pripremao ručak činovnicima u ministarstvu finansija i nosio livreju Luja XVI: on liči na carskog diplomatu, na potprefekta. Ali ne samo da je gospođica Tilije sasvim bezazleno iskoristila slabost svog brata bacivši ga u prekomerno staranje o sopstvenoj ličnosti, što je kod nje bilo nastavak njegovog veličanja, već mu je pružila i sve porodične radosti time što je u njihovu blizinu doselila domaćinstvo čiji se život odvijao gotovo zajedno s njihovim.

Reč je o g. Kolvilu, Tilijeovom bliskom prijatelju; ali pre nego što naslikamo Pilada, tim je neophodnije završiti s Orestom i objasniti zašto je Tilije, lepi Tilije, bio bez porodice, jer porodica postoji samo kroz decu; i ovde se mora

pojavit i jedna od onih dubokih tajni koje ostaju zakopane u najtajnijim kutovima privatnog života i čijih nekoliko pojedinosti izlaze na površinu u trenutku kada boli usled nekih skrivenih okolnosti postanu suviše žive: u pitanju je život gospođe i gospođice Tilije, jer do sada smo videli samo život, u izvesnom smislu javni, Žeroma Tilijea.